

КЕЛНСКИ ФРАГМЕНТИ

Амстердам

У нашим визијама он је отишао најдаље у предео идеала слободе, да нам се, пре посете, напосто указује као манифест изобиља, узвик виталности и синоним за уточиште. Попрскан мастилом по кремастим плочицама, чека нас и сад, далек и мусав.

Ми у њега долазимо аутобусом сумњивог руског превозника из Келна који има неопростиво повољну понуду за овај излет; истим новцем у Србији једва бисмо платили повратну карту до Чачка. Наш водич на том путу мешавина је канаринца (по изгледу), гида (по руском слаткоречју) и онога што савремени Немци зову Führer (по питању практичности). Након четири скаске о мимоилазећим градовима и пет сати вожње од Келна, пред нама изникне Амстердам, свеж и мало већи од града испод Јелице. У истом тренутку кад и ми, пред хотел Викторија стиже и киша. Без ритма.

Долазимо неспремни. Лево, посађена је необјашњива железничка станица која својом величином, естетиком и функционалношћу може своје место наћи у било ком мегалополису. Тако изгубљена, она у себе јефтино прима возове са недостојним путницима, скупе продавнице моде и клавир на коме свако може свирати. У магновењу дирке прво подбада неки старац, а одмах затим младић у шушкавој тренерци. Иако их они праве непогрешиво пратећи ноте научене срцем, тонови који одјекују аулом смеју нам се и кажу да наставимо даље. Ми их, послушно, следимо.

Треба рећи да због својих канала Амстердам из ваздуха личи на паукову мрежу. Из њеног центра свој пут настављамо насумично, мимоилазећи лепљиве попречне нити. Када избијемо на један трг, останемо неми пред његовом једноставношћу. У случајно споредној улици, на несрећу, сазнамо да то заиста јесте трг Дам.

Одсвуда нас купају димови канабиса. Од њих нам се чини да је читав град крив. Кривим нам се чини од њих да је читав град. Град од њих чини нам се да је читав крив. И то иза сваког угла, излога и ока. Смицање спратова, наклон амстердамских шарених фасада. Сурвивали златног доба, те зграде на стубовима од дебелих чачка-

лица побијених у амстелски муљ смеју нам се, правећи повијене смицалице. И ми се покисли са њима загрцнемо у кривљењу.

Онда се шећерно јасним сећањем умивам;
на унутрашњој страни тела остају
капи тачности сусрета,
светлуцање шкољке из воде и
металне конструкције на зубима.

Накратко искрсава у мом памћењу мисао о Ајнховену, витком и полуделом од страсти. Отрезним се брзо и вратим у Амстердам. А тамо: видим га. У некој улици поред пијаце цвећа како седи са једним типом и пије, у торби носећи нашу прозу заспалу на италијанском језеру. Одмахнем главом кад ме растуже та разливена седења.

Затекне нас лепота холандских жена. Тада одемо попречно. Тамо где се лактом сударамо са бицикlistом и Рембрантовом кућом мимоилазимо и друге музеје, упозорени да би нам за то требало више сати. Измичу нам тако и Ван Гог, Ана Франк, воштане фигуре, секс и проституција. Остајемо отровани немачком естетиком.

И падамо у четврт Де Вален. По њеној средини тече канал у чијем се одразу огледају вишеспратнице кристално прозирних излога. У њима седе стари занати и вуку нас невидљивим прстима. То и нису шетње, већ зрнасте копије нагона. Одавде се, помало прљави, ишуњамо преко кратког мостића.

На следећем углу два старца деле магичну печурку. Добијају нежне савете. Ми улазимо у млечни подрум где жваћемо коцкице качкаваља. Потом излазимо на улице којима се дуго шуњамо гледајући фасаде и небо. Све изнад наших глава опија, све испод је опијено. Са укусом зрелог сира надгласамо све боје. Дижемо поглед и слажемо се.

У аутобусу при повратку наш женски водич је упорна да се захвали на томе што смо ми уживали. Руски нам каже да ћемо за цео живот памтити „искусство Голандии”.

Ми је наивно, српски, разумемо.

Брил

Изнад наших чула и потреба, изнад очекивања и нагона, отварало се још празнина поред којих нисмо могли да се провучемо неопажено. На добар сат хода од Келна (иако тамо никада нисмо ишли пешке) налази се овај недокучиви и магловити град који се у свести увек јавља предвече, кад су светла још неупаљена а дневни извори постоје немоћно, тек да сенче простор. И ми, у тој свести, лагано упливавамо у њега.

Од 1723. ужи центар овог места био је велико градилиште, након чега се у судбину Брила дубоко и, испоставиће се, неизбрисиво уписао келнски надбискуп Клеменс Август Баварски. Дворац Августсбург, заједно са Фалкенлустом, остаће заједнички назив за тај потпис. Испред зграде, бело-жуте громаде која се не може загрлити ни са педесет метара удаљености од врата, простире се непрегледни врт уређен дивним и непознатим техникама. Ми дуго плутамо кроз његове стазе. Свако скретање нас води до новог кипа, лавиринта живице или до светлуцавих фонтана које се, од нас, крију. Напослетку, излазимо у шуму овог дворца. Ту су, претпостављамо, као и око клетенбершког рибњака Декштајнер, кочијама долазиле даме у досадне поподневне шетње; данас, од свега су остале живе само патке и лабудови, којих на овом месту има довољно, као и одјек понеког женског вриска кроз смех, из густиша шуме, који нам се можда и учинио.

Прилазим једном распуклом дрвету, каквих је уз стазу пуно. По средини стабла пукотина раздваја његове две стране. Лево, стабло је тађе али свежије, тек унутра поцрнело од изложености кисеонику. Десно, оно је крупније и снажније, са свих страна обложено чврстом кором. Немачки баштовани су кроз обе стране избушили рупе, убацивши у њих дугачке брезоне, спречивши тиме да се зазор повећава. Ова довитљивост одложиће неизбежну пропаст дрвета за неколико деценија. Прво ће, слутимо, попустити лева страна.

Недалеко од дворца – музеј Макса Ернста. У њега клизимо топлог дана, преко погрешних скретања где бушимо и гуму. Потом гурамо бицикле поред поља шећерне репе, бензинских пумпи и високих хангара. Са нама иде и двадесетак младих паукова, провидно зелене боје, са којима се упознајемо тек крајем излета. Снажно нам се у сећање уцртава Ернстов портрет. Тог лепог човека не треба посебно представљати. Кључне речи које не изненађују: дада, надреализам,

Париз, Седона. Његове четири још увек младе жене, довитљиве графике и платна. Тридесет и шест слика за Д. која је доживела сто једну годину. Доротеа Танинг.

Улазим у једну пространу собу, а у њој: од отпадног гвожђа и малтера, за украс баште, изненада 1947/8. настаје Јарац (Capricorn). Његова седма итерација у бронзи 1975. Шест метара испред скулптуре, једна клупа за предах, иза ње пролаз са леве и десне стране. Сад већ испод свода, окрећем се. Између мене и Јарца, на тој клупи, девојка подупире леђа рукама упртим покрај кукова. Заволим је брзо и настављам.

На горњем спрату музеја сазнајемо истину о нашим надреалистима. Тужни од тога, плутамо кроз друге просторије. У једној од њих срећемо Мог пријатеља Пјероа из 1964, коме се после дуго радујемо. Правимо превише доказа наше посете, наивно, туристички. На излазу купујемо монографију Надреализам. Ни ту не налазимо наше надреалисте. Књига *Une semaine de bonté* (a surrealistic novel in collage by Max Ernst) поклања ми нове идеје, али је не купујем. Уместо тога, уживамо у сладоледу који нам тихо стапа искуства.

На тај колаж, у једној улици поред фонтане, лепимо закрпу на гуму и одлазимо.

У сећању људи, овај град остаје означен, непосредно и посредно, надбискупом Клеменсом, његовим дворцем и вртом, и дадаистом Ернстом, те његовим фигурама и женама.

За нас, Брил је убрзо и безусловно постао ненаметљива утеха.

Урош РИСТАНОВИЋ